

14. szám.

ISKOLAI LAP,

protestans nevelészetű közlöny.

Szeged, 1861. július 20.

Felelős szerkesztő:
Szeberényi Lajos.
(Lakása: Élsház utca, 55-dik szám.)
Főmunkatárs: **Vince Sándor.**

Megjelen:
Minden hónap 10., 20. és 30-dikán.
Előfizetési díja:
Egész évre 2 forint, félévre 1 for.

Tanították-e a honi történelem népiskoláinkban s mikint?

(Vége.)

És most kérdelem, kételkedő barátom: hogy mind ezt eszközölhesd, hogy növendéked élő és munkás tagja legyen egykoron azon polgári osztálynak, melynek kebeléből kerülve, annak keblébe kell visszatérnie, hogy elégtétesse ama különösebb viszonyok méltó követelésének, melyekbe növendékedet a társadalmi rendezet helyezte: kérdelem van-e kezében hatékonyabb eszköz, mint a honi történelem? Van-e éltetőbb forrás, melynek üde harmatozása, kövérítő cseppjei alkalmasabbak volnának a gyermek fogékony keblében, öntudatra keltett polgári erények, honfűi lelkesedés legszebb virányait öntözni, dús tenyészetre hozni, mint a honi történelem? Ez azon áldott mesteri kéz, mely a gyúrható lágy anyagkint hajlékony gyermeki szív, kedély és lelkület szenttelen lapjára, a társadalmi függés, törvénytisztelet, a hősiesség, a magát fölálló honszeretet, a legszebb polgári erények tündöklő képeit rányomván, azt cselekszi, hogy ezek a gyermeki kebelben majdan megelevenedjenek, dicső életre keljenek.

Mielőtt azonban e tárgy miértje körüli gondolattörődékim fonolát elejteném, nehogy a hazai történettanítás iránti meleg előszeretetem egyoldalúság s szűkkeblűség gyanúját költse föl irányomban, s nehogy ezáltal Jean Paulkint „a történetnek némely esetben egyik száraz ágát, melyre a véletlen a kis furdancs születését vetette, terjedelmes törzsfává növeszteti“ láttassam: ki kell jelentenem, miszerint népiskolában meggyőződésem szerint is fő és szem elöl nem téveszthető nagy igazi súlyt a bibliai történetre kell

fektetni, mivel ez alapja minden történetnek, s egyúttal támpontul szolgál a vallásoktatásnak.

A mondottak után hátra van még, hogy a fölállított tétel mikint-jére vonatkozólag is szóljak pár töredékes vonásban legalább.

E kérdésnél nem titkolhatom el azon fájó lélekállapot nehéz érzéseit, melyeket a honi történettannak népiskoláinkban általánosan divatozó kezelési módja fölött a gondolkozó léleknek átszenvedni kell. Minden inkább taníttatik itt, csak az nem, minek taníttatnia kellene; holt szám- és névgyűjtések adatik, quantum satis; üres jelentéktelen szavak, túl bővséggel, fejedelmek, királyok lisztája szárazon összeállítva, a történelmi teljességre törekvő vezérfonalakban, körvonalozásokban. Hogy mind ez csak holt betű, mely megöli, hogy az ily történettannal hiányzik a szellem, a lélek, mely megelevenít, gondolkozó lélek előtt, első pillanatra világos. Hogy a honi történelem ekkint kezelése minden mást eredményez, csak azt nem, mit voltaképen eredményezni kellene; vagy legtöbb esetben semmit sem eredményez, hogy ez nem egyéb, mint szemvakító játék, a leghatékonyabb, legképzőbb tananyaggal, nem egyéb, mint a hűtlen emlének mostohán nyújtott oly osztalék, melyet attól a lélek legelső vihara mihamarább elrabol: arról pillanatig sem kételkedhetni. A gyermeknek a legfontosabb kiemelkedőbb mozzanatok, történelmi tények, vonzó adatok által kiszínezett képeire, egész emberekre, sajátságaikkal, hibáikkal, erényeikkel, a történelmi cselekvő egyének élethű rajzolására van szüksége. Ennek aztán lesz képző hatása, lesz eltörölhetlen nyoma, sőt megvalósulása egykor az élénk benyomásokra oly igen fogékony gyermeki kedélyen, idomítható gyermeki lelkeleten.

Oly olvasókönyv lenne tehát szerkesztendő s adandó a népiskolai növendék kezébe, melyben élénk vonásokban iratnának meg nemzetünk történetének kiemelkedettebb s lélekemelőbb jelenetei, eseményei, korszakot alkotó nagy királyaink, hőseink nagy s dicső tettei. Az ekkint szerkesztett olvasókönyvből, melyhez járulna még a tanító részéről nyújtandó, a szemléletiség elevenségét még inkább eszköz-lendő világosító magyarázó élénk fejtegetése az olvasás alatt lévő történelmi tárgynak, eseménynek, egyéniségnek; egy ily könyvből szerezzenek a növendékek öntudatos ismeretet a honi történelem mezejéről, csak többször a figyelem egész odaadásával ismételt olvasgatás s fölmondás, semmi esetre nem a fatalis könyvnélkülözés útján. Ideje tehát, mielőbb s örökre számüzni népiskoláinkból ama módszert, mely szerint

annyi szívtelenséggel gyilkoltatik általában a honi történet-tanítás. Mert, hogy egy jeles növelészeti tekintély szavaival éljek: „Ne feledjük, ha a gyermekek tömérdek nevet és számot tanulnak meg, s e nevek, számok mellett száraz szavakkal tudatjuk velük, hogy ez vagy amaz ekkor, vagy akkor ezt vagy amazt cselekedte: ettől nem gyúl a szív honszeretetre! Hogyan történt valami és miképen cselekedett valaki, ebben rejlik egyedül a történetek regényessége, ebben a személyek tulajdonképi élete, ebben a szeretet és bámúlásra való ösztön. Ezt eléggé mutatja a középkor. A nép akkor nem ismert történeti vezérfonalakat, a minöket most néptanítóinkra erőszakolnak, de ismerte királyai, hősei életét és nagy tetteit. E hős tetteket egész hűséggel, szeretettel és terjedelemmel adták nekik dalnokaik, atyáik és véneik, s nem tagadhatjuk, hogy a nép szerette, tisztelte és bámulta hőseit, s a rájuk emlékezés a férfiúi hűség, bátorság és minden más polgári erény imáit költé föl bennök.“

De a fogalmam szerint szerkesztendő történelmi olvasókönyvet hiányosnak tartanám még mindig, ha a hazai költészet varázshatásának kellően méltatott tért nem engedne lapjain, ha a gondos választékosággal kiszemelt, honi eseményekből, hősi csatákról zengő kötetmek, a magok he yén abba be nem szövetnének. Nem maradhatnának ki abból nemzeti dalaink s énekeink sem, mert nem szabad ignorálnunk, hogy mindezek egyik legalkalmasabb tényezői a zsenge fiatalság nemzeti szellemben való növeltetésének, leghatékonyabb tényezői a honszerelem s valódi hazafiság szent érzései fölköltésének, ápolásának, táplálásának. „A történeti költeményekben — mond egy szakférfiú, — míg a történeti tudat a szemlélet és tapasztalatra nézve megtestesítetté s lélektanivá fejlődött: addig a szemlélődő kedélye a szellemi szabadságnak azon fényes magaslatára emelkedik, melynek tiszta légkörében az érzelem üdül, s a szív ruganyosságot nyer. Minden valódi költészeti mű, egyszersmind nemzeti és erkölcsileg ható tény, mely által a tanításnak szépészeti és nemzeti iránya a legbensőbb összefüggésben áll.“

A régi kor legtiszteletesebb, s lángoló honszeretet magasztos példányaiul tekintett népeiben, halhatatlan költőik magas ihletésű versei, költelmű dalai, énekei lehellék s élesztgeték az áldozatos honszerelem, vitézi bátorság, a honfiúi legmagasztosabb tett erő olthatatlan szikráit. „Homér énekei Göröghon legszebb virágainak, jelesen az athenei iskolának művelődési alapját képezék. Alcibiad azon iskolamestert megfenyíté, kinek tanodájában Homért nem talált.“

Hála nemzetünk geniuszának, nemzeti költészetünk tekintetében nincs okunk pirúlni bármely nemzet előtt, nincs okunk panaszolkodni e tekintetben nemzeti szegénységünkről! E hármás bérc övezte s négy folyam szelte ezredéves haza életében alig van jelenet, alig történeti emelkedettségu időpont, esemény, melyről magasztos bensőséggel ne zengedezne a honi muzsa. Kárpátoktól Adriáig zeng a honfi ének nemzetünk — az erő és férfias bátorság e nemzetének — fíjairól, győzedelmes csatáiról, világra szóló tetteiről, a közjogi s állami élet mezején szerzett bölcseségéről.

Méltatlan dolgot cselekednénk azért, ha nemzeti költészetünk dús tenyészetü édenében e virágokat válogatott boglárkává nem szednők össze a zsenő fiatalság számára, illat-talanúl hagynók elvirúlni az oly igen illatozókat, s ezek által honi történelmünket zamatosabbá tenni a ifju nemzedék számára, vétkes hanyagsággal elmulasztanók.

De elég immár; elmondtam mi szívemen feküdt, papírra öntém, e tárgyban élő, erős meggyözödésem, jó akaró lélek sugallta kifejezéseit. Vajha mielőbb támadna férfi izráelben, ki ezeket megvalósítani, az enyimnél hivatottabb lelki erővel tehetséggel s tapintatattal vállalkoznék!

V. S.

A magyarországi protestansoknak a félévi vizsgák, szünnapok és félévi jelentések tárgyában a m. k. helytartótanács-hoz 1820-ban tett fölirata.

Serenissime etc.

E B. Gratoso dd. 25. Julii A. c. sub Nr. 18374. emanato Intimato, debito cum Obsequio intelleximus, desiderari a nobis, ut Tabellares Relationes de Juventute scholastica Reique Literariae Individuis, quolibet Semestri exhibeantur, et ut Examina Semestralia Mense Martio et Augusto fiant, atque adeo Ferae majores scholasticae Mense Septembri et Octobri habeantur.

Supremum Suae Mattis Jus Inspectionis suspicientes, ita reputamus, nos Jure, quo Rationem, Normam et Ordinem docendi et discendi stabilire nobis delatum est, ita uti, ne Suae Matti Smae et communis Patriae, a qua nulla Educationis accipimus Auxilia, desideriiis et Votis desimus.

Quemadmodum interim in humillima Relatione nostra ultima, qua Tabellares has Informationes, ingenue substravimus, declara-

bamus, Scholas nostras earundemque Professores haudquaquam in Statu esse, Informationes has quolibet Semestri submittendi, tum ob Professorum, qui in nostris Scholis numero pauciores sunt, quam apud Romano-Catholicos, tum vero, quod privatas occupationes scholasticas adeo copiosas habeant, ut perficiendis adeo onerosis scripturis ipsi non sufficiant, nostra vero in opulenta Patria paupertas Scribis et Cancellistis solvendis impar sit: ita hac etiam vice demisse oramus: quatenus Serenitas V. Caes.-Regia et Exc. Cons. R. Relationibus annuis B. Gratiose contentari haud dedignaretur.

Quod ad Examina Semestralia et ferias majores adinet, humillime observare debemus, licet in systemate pro Re Literaria nostra ordinanda in forma Projecti elaborato Ao 1818. demisse substrato propositum sit: ut Examina Mense Martio et Augusto celebrentur, feriae adeoque Mensibus Septembri et Octobri habeantur; interim tamen Consortes fidei, quibus pro Jure Patronatus Cura et Inspectio Scholarum competit, ab ordine, saeculorum usu et per Augustum Regem Josephum II. probato, adeo non recessisse, ut de praesenti ex gravissimis diaeteticis, psychologicis et oeconomicis Argumentis, ordini priori inhaereant.

Aestus nempe non favet Musis, Mense Julio et Augusto adsunt principales labores campestris, foenilegii, messis, in quibus pauper nostra Juventus Parentes adjuvat; Commeatus hoc Anni tempore pro Juventute ultra citraque facilior est. Si Mensibus Martio et Augusto propter Examina, Septembri et Octobri vero propter ferias vacaret, Juventuri, quae nostris solum sustinetur sacrificiis, tertiam Anni Partem, non exigua eorum tempus nunquam rediturum a nobis repetentium injuria, eriperemus.

Indulgere proin Serenitas V. Caes.-Regia et Ex. Cons. dignatibus: quatenus nos feriis scholasticis porro inhaerere et aemula contendere possimus Virtute, ut pro ratione tenuium Virium ita semper agamus, ut nihil a nobis desideretur, quod Smae Suae Matris paterni de bene educanda Juventure Fines, Patriae justa Desideria exposcunt, suo jure desiderant.

Inviti denique Serenitati V. Caes.-Regiae et Exc. Cons. R. L. H. demisse detegimus, non posse nos assequi sensum Expressionis illius in B. Gratoso hoc Intimato contentae, qua utriusque Ordinis Evangelici compellamur. Nos sumus Evangelici Aug. et Helv. Conf. Concivibus Catholicis Juribus et Obligationibus pares. Non adhaeremus verbis, nisi tristi moneremur Experientia, quae Patres nostros per Voculam „a d h u c“ Artlum 30. 1715. inuocenter ingressam manserit; nisi

pesvaderemur, Executionem Legum, quam Sua Mattas Ssma
Via legalium Dicasteriorum exercet, verbis et spiritu Legum
recedere nunquam voluisse.

Queis etc.

Gamauf gyűjteményéből közli
G-y.

Utasítás evang. népiskolatanítók számára. Készítette Pálfi
József (,) a soproni evang. tanítóképezde igazgatója. Pest.
Kiadja Osterlamm Károly. 8-dr. 115 l.

Örvendetes jelenség az korunkban, hogy nemcsak tan-
könyveket szerkesztenek népiskoláink használatára, hanem
akad olykor egy-egy hivatottabb férfi, ki útmutatásul szolgáló
műveket is nyújt tanítóink kezébe, melyeket követve sikerrel
használhatják a tankönyveket, vagy ilyenek nem létében is
célszerűen oktathatják a gondjaikra bizott növendékeket. Mert
mit használnak a legjobb tankönyvek is, ha a tanító nem képes
azokat célszerűen kezelni.

Ily könyvet veszünk az imént említettben is. Mert
nagyon csalatkoznék, ki a jelen könyvet egyszerű, száraz
utasításnak tekintené, mint azt szerzője szerényen elnevezé.
Ez utasítás talajdonképen rövid növeléstan, különösen azon
tanítók számára, kik pályájukra kellőleg nem készültek, mint
arról az előadandó tartalomból meggyőződhetni.

Szerző könyvét három fő részre osztja, és szól az első-
ben a népiskoláról és tanítóról, a másodikban a népiskolai
oktatásról, a harmadikban pedig a népiskolai növelésről.

Az első részben általánosan értékezik a növelés szük-
ségéről, földatáról, az iskola és ház, továbbá az iskola és
egyház, s az iskola és állam közti viszonyról. Előterjeszti
ezután a tanítóban megkívántató tulajdonokat, hogy képezze
magát a tanító, szól a tanító belső családi életéről, társalgási
köréről, szülők, előljárók gyülekezete, segéd iránti viszonyáról,
a segédtanító kötelelességeiről és az iskolai reformokról. E
részhez egy hozzáadás járul az egyházi ének vezetéséről,
mely sok hasznos gyakorlati szabályt tartalmaz.

A második rész fő tárgyai: A szülők kötelezettsége
gyermekük iskoláztatására, az iskolai idő meghatározása, az
iskolai idő használása, az iskolai külelrendezése, taneszközök,
a gyermekek elhelyezése, iskolai rendtartás, az oktatás alapja,
tantárgyak, ezek elosztása, az oktatás vezérelvei, az oktatás
módja, mire aztán következnek: a szemléltető, utánmondató,

elbeszélő, kérdező, emlékelő tanmód stb. Ezután fejtegeti az egyes tantárgyak, név szerint vallás, olvasás, írás, szám-tan, honisme, természetisme előadását. E részt egy és két osztályú népiskolák számára készített lecketervek táblázatai s azok magyarázata rekeszti be.

A harmadik rész, mint említők, a növeléssel foglalatokodik, hol az engödelmesség, figyelem, szorgalom, rend, tisztaság, illemre való szoktatás, az uralkodó hibák orvoslása, az erkölesi jellem képzése van tárgyalva. Végül azon kérdésre felel szerző: hogyan képezze a tanító növendékeit jó polgárok-ká, jó hazafiakká, s az anyaszentegyház buzgó tagjaivá? s néhány sorban a jutalomról és büntetésről is megemlékezik.

Nem célunk az előttünk lévő könyvecske részletes birálatába bocsátkozni, minthogy ezt e lapok szük köre sem engedné. Csak annyit jegyzünk meg, hogy minden tanító haszonnal fogja azt tanulmányozhatni; még az is, ki kellőleg készült hivatalásra, bizonyosan talál benne olyat, mire nem ártott őt figyelmeztetni. Szerző nem fensőbb, nem kimerítő növeléstant akart írni, hanem olyat, mely hazai iskoláink állapotához van alkalmazva, s e tekintetben méltán nevezhetjük művét gyakorlatinak. Az egyes hiányok fölmutatásába ezúttal szinte nem bocsátkozunk, legfölebb azt említjük meg, hogy a szorosb értelemben vett fegyelem kissé mostohán van ellátva.

Ohajtjuk végre, sőt ha hatalmunkban állna, kötelességül tennök, hogy e könyvet minden tanító megszerezze és — tanulmányozza. Ára nincs kitéve, de úgy hiszszük, nem sok.

34.

TÁRCA.

Külföldi tanügyi szemle.

* Holland. Ki Hollandban tanítói pályára szánja magát, hogy segédtanítói vizsgálatra bocsáttassék, 18 évet el kell érnie. Főtanítói vizsgára csak 24 éves korában bocsáttatik. Az első vizsgálatnál kívántatik az anyanyelv, világ- és hazai történet, földrajz, szám-tan és növeléstan ismerete; a másodiknál ezeken kívül még zene, tértan és testgyakorlat. A tanítókat a községek választják a kerületi felügyelő által kijelölt három egyén közül. E felügyelők, kiket a király nevez ki, rendesen főtanítók, ritkábban lelkészek. Helybeli felügyelők nincsenek. A falusi tanítók gyakran egyúttal mérnökök. A fő-

tanító évi jövedelme 700—1200 for. részint kész pénzben, részint természetményekben. A szülők nem kényszerítettnek, gyermekeiket iskoláztatni, de azért 8 éves koruktól 15-ig, sőt 16-ig is, rendszeren küldik iskolába.

Böngészet.

(Indus-fogalom a tudomány s növelésről.)

— Minden növelés célja: az erény és a növendék erre törekedjék. A tanító a régi bölcsenek példája által, egy magasabb célt tűzön növendékei elé, s magát példányképpül tekintesse, mint a ki a durva anyagot idomítani van hivatva.

— A tanítás és intés olyan legyen, mint a tavaszi eső, a növény szükségére.

— A ki nem vet, annak számára nem virul aratás, és a ki nem arat, miből táplálkozik az? Konfucius.

Üzenetek.

— *Makó. V. S.* A nyomtatványokat várja a kiadó. Legközelebb magánlevélben.

— *Kocs. Nt. L. J.* Bizonyosan azt hitte valamelyik postakiadó, hogy önöknek két példány fölösleges, azért foglalta le az egyiket. Küldjük a kért számokat.

— *Mindazon előfizetőket*, kik csak aláírtak, kérjük, hogy az illetőségeket augusztus közepeig okvetlenül beküldjék, nehogy őket név szerint felszólítani kénytelenítettünk.

Pfeifer Nándor, pesti könyvkereskedőnél s általa minden hazai könyvtárban kaphatók:

a „Néptanítók könyve“

1856. és 1857-diki folyama.

Leszállított ára 1 frt. 60 kr. postán küldve 1 frt. 80 kr.

Egyház és iskola.

Ára 1 frt. 5 kr.

Tanítók és anyák könyve

Riemann után Szeberényi Lajos. Ára 21 ujkr.

Az Iskolai lapból még teljes számú példányok kaphatók.

Nyomatott Szegeden, Burger Zsigmondnál.